

ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΕΥΓΕΝΙΟΥ Ο' ΝΗΛ:

«Ταξίδι μακριάς ημέρας μέσα στη νύχτα»

ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ

Δεν είναι τυχαίο το ότι ο Ο' Νήλ (1888—1953) υπήρξε ο πρώτος 'Αμερικανός δραματογράφος που γνώρισε παγκόσμια φήμη. Κι αυτό όχι γιατί δεν υπήρξε 'Αμερικανός. Ο Ο' Νήλ δουλέψε με πρώτη ύλη όλη την αμερικανική συνείδηση. Τη συνείδηση ενός λαού, που άλλου έμεινε νεός, χωρίς να ώριμασει, με τὰ αυτοφυή του πάθη, κι άλλου γέρασε, ή

και σάτισε άκομα πριν απ' την ώρα του. 'Η ελίκρινης αντιμετώπιση της αμερικανικής συνείδησης, έδωσε στο έργο του Ο' Νήλ ένα βαθύτατο ανθρωπισμό — όπου πολλές φορές η δοκιμασία συντρίβει τον άνθρωπο — με τον οποίο μπορούσε ν' αγκαλιάσει την ευρωπαϊκή συνείδηση, μπορούσε δηλ. να γίνει ο εκφραστής της κοινής μοίρας του ανθρώπου του αιώνα μας, δηλ. του άγχους που τον αγκαλιάζει χωρίς λύτρωση, σχεδόν πάντοτε στον Ο' Νήλ.

Στο μεγάλο του ταξίδι έγραψε έργα και έργα. Κάπως αργά, αρχίζει να παίζεται στην Ελλάδα, από το 1931. Όμως από τότε όχι μόνο η νεοελληνική σκηνή εξοικειώθηκε με το έργο του, αλλά και το κοινό τον παρακολούθησε με πρωτογνώριστο ενδιαφέρον. Ήταν ο ΜΟΝΤΕΡΝΟΣ. Για τον Ο' Νήλ η ανθρώπινη ψυχολογία δεν ήταν δεδομένη. Κάθε μέρα την άνακαλυπτε και κάθε μέρα την έγγχειριζε. Μά παρουσίαζε άγνωστα ή θαμένα πάθη της συνείδησής μας, τραύματα άνεπούλωτα ή ψευδοθεραπευμένα. Κι άφού έπitéλεσε τó καθήκον του άπέναντι στον άνθρωπο, κάθησε να γράψει με την ίδια σκληρότητα τó θεατρικό μυθογραφικό δοκίμιο της ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ του ζωής. 'Υπογραμμίζουμε τή λέξη "Άς προσέξουμε ποσο αυτό που λεγεται οικογενειακό περιβάλλον, καταγωγή, ή παρών, παίζει στα έργα του Ο' Νήλ ένα δυναστευτικό ρόλο. 'Από την έγγχειριση αυτή δεν άπάλλαξε ούτε τον έαυτό του. Νομίζεις ότι τó «Ταξίδι μακριάς ημέρας μέσα στη νύχτα», είναι ένας έπωδονος τοκετός, μία καισαρική τομή.

Ούτε όρθόδοξο ούτε μοντέρνο έργο είναι τó «Ταξίδι». Άλλωστε δεν φαίνεται να νοιάστηκε γι' αυτό τó δραματογράφος. Θέλησε απλώς ν' αλλάξει τή συνείδησή του άπ' όλα τά πάθη που κουβαλούσε. Τά ξετύλιξε λοιπόν σέ μία θεατρική φόρμα, χωρίς να είναι θέατρο. 'Αν μή ό πηγαίος και έμπειρος διάλογος, προβληματική θά ήταν ή παρουσίαση τού έργου. Κατορθώσε όμως μόνο με τó διάλογο να ξετυλίξει γεγονότα — χωρίς να τά δραματοποιήσει — και να κορυφώσει καταστάσεις, μόνο και μόνο με τήν ψυχολογική δύναμη Γι' αυτό και τó έργο τού σκηνοθέτη ήταν άφάνταστα δύσκολο. 'Επρεπε να δαλάει άτμόσφαιρα δράματος—έκεί που άπουσιάζει ή δόξαση — και έπρεπε να δαλάει ρόλους εκεί που ή δραματική σύγκρουση ύστερούσε. Γι' αυτό και ό 'Αλ. Μινωτής πραγματοποιήσε έκπληκτικό άθλο. 'Εδωσε όρθά τó περίγραμμα τών χαρακτήρων μέσα στό όποιο κινήθηκαν οι ήθοποιοί. 'Εδωσε στό έργο ένα ύφος έξομολογητικής άυτόκριτικής που άγγιζε Ντοστογιέφσκυ. 'Εβγαλε εκείνη τή δεδομένη άτμόσφαιρα τού άγχους, που στον Ο' Νήλ τήν άποδέχεσαι χωρίς να τήν έξετάζεις (Στό σημείο αυτό ύστέρησε τó α' μέρος. Είχε δημιουργηθεί στό θεατή ή ΠΕΡΙΕΡΓΕΙΑ τί άρα γε να συμβαίνει με τή Μαίρη 'Ενώ έπρεπε να τού έπ βληθεί ή έντύπωση ότι ΚΑΤΙ συμβαίνει, που να τó δεχτεί χωρίς περιέργεια).

'Η παράσταση υπήρξε περίλαμπρη καλλιτεχνική νίκη τής Κατίνας Παξινού. Πολύ περισσότερο που ό ρόλος στηρίχτηκε άποκλειστικά στήν ύποκριτική της. 'Ο συγγραφέας ύπαινιγμούς έδωσε και ή έλλειψη δράσης έκανε άφάνταστα δύσκολο τó πλάσιμο τού ρόλου. 'Η Παξινού στεφανώνει τήν θεατρική της σταδιοδρομία μ' ένα ρόλο, στον όποιο νομίζουμε ότ δεν τήν έχουμε δεί ποτέ, ή κάθε λέξη τού

κειμένου, έπαιρνε τó χρώμα τής ύποκριτικής της, ή κάθε φράση τής έξοχης μεταφράσης τού Νίκου Γκάτσου, συνδυασμένη με μία θεατρική κίνηση μετατρέπονταν άμεσα σέ θεατρική φόρμα. 'Ατελείωτοι αστερισμοί από τετοιες πολυποίκιλες θεατρικές φόρμες βγάλε τó διττό ρόλο τής Μαίρης Ταιρον. Μία γυναίκα μορφινομανής, μητέρα δυό μεγάλων παιδιών, παίζει στο σκοινί τής άκροβασίας τó παιχνίδι τής άπατηλής ζωής και τού βεβαίον θανάτου με ασύλληπτη δεξιοτεχνία Ζεϊ ή Μαίρη και τούς δυό έαυτούς της. Και ή Κατίνα Παξινού περνάει από τή μιά προσωπικότητα στήν άλλη με τήν εύκαμψία ήχων στή μουσική κλίμακα.

Και στή μετάβαση αυτή άνάμεσα στούς δυό ρόλους, έδειξε τó μεγάλο της ταλέντο και τήν πολυμορφία δουλειά της πάνω στό ρόλο. 'Ο 'Αλεξης Μινωτής, άδρός περιγραμμά του Τζεμς Ταιρόν Ζεϊ άποταυδηγμένος με τήν ψευδαίσθηση τής πετυχημένης ζωής του, που κάποια στιγμή άναγκάζεται να τήν ξεσκίσει. 'Αφοσιωμένος σύζυγος, πατριάρχος τσιγγουνής πατέρας, δόγχει με τόν τρόπο που άγαπάει τά παιδιά του, μία οικογένεια σέ διαλυση. 'Ο 'Αλ. Μινωτής θα παρακολουθήσει όλη τήν οικογενειακή τραγωδία με τσαγική άυτοσυντρίδη. Μικρές αδυναμίες και μεγάλα πάθη τού Τζεμς έπονται από τó Μινωτή με τήν ά τσαγική κατάλυση. Νομίζουμε πως με τó Δ. Χόρν υπήρξε καλύτερο στή άίσθηση, που έγινε ασηπτότερο στή δεύτερη πράξη. Άλλοι άς προδιαγράφονταν ό ρόλος στο α' μέρος. Ξεκίνησε με πνεύμα πολλών πασών με πικρό χιούμορ. Στό β' μέρος δεν μπόρεσε να ήταν ό ήσυχος τής ανθρώπινης συντρίβης. 'Η συντρίβη θέλει βάθος και πάθος. 'Ο Δ. Χόρν πολλές φορές ήταν έπιφανειακός στίς δυό αυτές ιδιότητες. 'Ο Πέτρος Φυσσούν μάλλον σκιαγράφηση έδωσε τού ρόλου και ή 'Ελενη Χατζηαργύρη ή μόνη οξύφωνα νότα μέσα στίς χαμηλές, υπήρξε δροσερή και άυτοφυής στίς έκδηλώσεις της. Τό σκηνικό του είχε κάποια λιτότητα, που επέτρεπε τήν κυριαρχία τού λόγου.

ΣΤΑΘΗΣ ΙΩ. ΔΡΟΜΑΖΟΣ

ΣΗΜ.: Αιτά τά προγράμματα τού «Εθνικού» έχουν φαίνεται παρανοήσει τήν.... Ισοτιμία τών δυό γλωσσών. 'Εννοούν λοιπόν μόνιμα να άνακατεύουν δημοτική και καθαρεύουσα κατά τόν πιο άνάρμοστο τρόπο. Γράφουν, λοιπόν, «Ταξίδι μακριάς ημέρας μέσα στή νύχτα» Δράμα ΕΙΣ δυό μέρη και πέντε ΕΙΚΟΝΑΣ Μετάφρασις κλπ. Τόσοι λόγιοι μέσα στό 'Εθνικό και τόσοι λογισματισμοί δεν έπιτεύπονται. 'Επίσης θέλουμε να σημειώσουμε και μία κακή συνήθεια που μετοφέρθηκε τάχα και στό 'Εθνικό. Μόλις βγούν διακεκοιμένοι ήθοποιοί άσχιζουν τά χειροκροτήματα. Τήν άπάντηση έδωσαν ή κυρία Παξινού και ό κ. Μινωτής, που συνέχισαν να παίζουν διαφορώντας για τά δόμους των χειροκροτημάτων. Θά διδαχθούμε κάτι άπ' αυτό;

Σ Δ.